

ЛЮБОВ, ПОЛУЧЕНА ПО НАСЛЕДСТВО

Генчо Стоев

Не ми беше определено да избирам сам политическата насоченост на живота си.

В края на Първата световна война, баща ми, разбунтуван войник, се е завърнал от фронта със самочувствието на болшевик. Създал партийна група в своето село, участвувал в Септемврийското въстание в Харманлийския край, а през 1925, вече преселник в града, станал член на тамошната военна партийна организация.

Когато съм бил на два месеца, баща ми е бил арестуван (Априлските събития), хвърлен в казармения кладенец, бит със шомпли до оголване на дясната му бедрена кост (тя и досега е покрита само с тънка грапава кожа) и осъден (с конфискация на цялото му бедно имущество). Подобни неща ставаха с него и по-късно, когато аз бях по-голям. Тогава вече ги изживявах лично.

Имаше у дома тежки дни, тежки години и вечери, в които съм чувал как мама укорява тати: „Ти щом си искал са оправяш света, защо си се женил, защо раждахме деца!“ „Трай Дяле — отговаряше в тъмното тати — ще го оправим тоя свят и ще те заведа в Москва да я видиш!“

Оттогава изтече много вода, и тати много остаря. Той още оправя света (от един квартален клуб), макар че не ще му стигне време да го оправя докрай. В тия планетарни залисии така и не можа да заведе мама в Москва. Мама също остаря и продължава да се чувствава малко нещо измамена.

Между другото и аз подведох мама, горе-долу по терка на тати. Защото, като пораснах, приех неговите врагове и за мои врагове. Наследените политически емоции у мен далеч изпревариха политическото мислене, идейната убеденост. В една игра на индианци, момчето на бившия полицейския пристав увисна на моето ласо. Теглех го от клоните на една върба с въжето, свалено от нашия кладенец. И едва в последния миг съзнах, че играта може да завърши по непредвиден начин. Инък по душа бях състрадателен и сетне две момчета плачеха заедно. И се секнеха заедно под върбата — аз и моята жертва. И мама плака вечерта, защото случката се беше разчула из градчето, и ми редеше моята майчица: „Знам, какво ще стане с тебе. Няма да оцелееш... Защо се роди такъв? Да те бях родила момиче!“

С нищо не можех да я утеша — още повече, че на есенния панаир, при стрелба с карфици върху въртящото се колело с наградите, спечелих малка двуостра кама. На други се падаха бонбончета и пискунци. Не вярвах в предопределения и знамения, но реших, че тая кама не дойде у мене случайно. Преди това я бях наблюдавал с часове. Съжалявах ония с бонбоните и пискуните, но си казвах, че всъщност бонбоните и пискуните много им прилягат.

След време у мен се намери и един пистолет, че и втори, а още по-късно, през 1942—43, когато бушуваше войната и когато хитлеристката строителна

организация „Тодт“ изграждаше директна немска телефонна линия Истанбул — София, минаваща край нашето тихо градче, аз и моите другари-ремсисти се катерехме нощем по стълбовете и режахме жиците. Под стълбовете минаваха патрули. Ние се надхитрявахме с тях. В тази игра също имаше емоции (както по време на ласото), и тръпки, и пот, но и дебнеш изстрел. Както и да завършеше играта, сега краят не можеше да бъде непредвиден. Предвиждахме за себе си и победата, и гибелта. Мисля, че тогава вече бях убеден комунист. Директната немска връзка Истанбул — София бе директно свързана с битките при Ленинград и Москва, с бъдещето на света...

Развръзката на събитията ме завари в затвора — осъден на 15 години строг тъмничен затвор (като непълнолетен — иначе присъдата щеше да бъде друга). А баща ми бе заварен от събитията в едно училищно мазе, заедно с група заложници, очакващи всяка нощ разстрел.

При арестуването бях отговорник на РМС в харманлийската гимназия, след освобождението веднага бях избран в Околийския комитет на легализирания РМС. И така нататък: приемане в партията, студентствуване в София, начални стъпки в литературата...

И понеже сега продължавам своята комунистическа дейност не чрез конспирации и саботажи, а чрез литературата; и понеже именно литературата, художествената литература бе помогнала нявга на моите наследени политически емоции да се затвърдят в трайни убеждения; не мога да завърша тия редове без думи на благодарност към ония произведения на съветската проза, които стигнаха през трудните години до моята младост и я насърчиха по пътя към мъжеството.

Редом със „Самотна лодка се белее“, у мен тъмнее един трагичен „Шоколад“; до „Златният телец“ и „Дванайсетте стола“ е заел тежко своето място „Разгром“. И за да не бъде много тежко, и за да почувствувам, че борбата продължава, спомням си едни чудесни „Разкази за несполуките“...

И други и други произведения си спомням от онези години, после към тях се прибавиха и нови, все нови и нови, може би по-значителни, но първите ми срещи със съветската литература станаха чрез споменатите произведения, а първите си влюбвания, както е известно, човек носи до гроб.